

Erityisryhmien asuminen

Vammaisten asumispalvelujen selvitys

Päivi Tryyki

Palvelulinjajohtaja

Agenda

1	Tausta ja tarkoitus	3
2	Periaatteet ja tavoitteet	9
3	Toimeenpano	12
4	Liitteet	14

Tausta ja tarkoitus

Miksi vammaisten asumispalveluja tulisi kehittää?

Vammaisten asumispalvelujen keskeiset kehittämisalueet:

1. Kokonaiskuvan muodostaminen vammaisten asumispalveluista
2. Palvelurakenteen keventäminen
3. Palvelu- ja tuotantorakenteiden selkeyttäminen ja uudistaminen kokonaistaloudellisesta näkökulmasta
4. Toimitilojen saattaminen viranomaismääräysten mukaiseksi
5. Palveluverkon kehittäminen eri palvelukokonaisuudet huomioiden

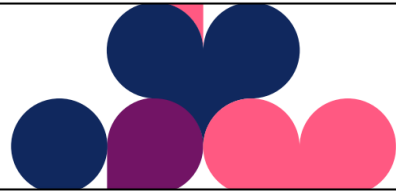

Ydintavoite
**Toiminnallisesti ja
taloudellisesti
kestävä
palvelurakenne,
jossa asiakas saa
tarpeen mukaiset
palvelut oikea
aikaisesti**

Vammaisten asumispalvelujen kehittäminen linkittyy strategian toimeenpano-ohjelmaan ja erityisesti kärkeen 2

Strategian toimeenpano-ohjelma 2023-2025

1. Tärkeintä ihminen

2. Yhdenvertaiset, ennaltaehkäisevät ja vaikuttavat palvelut

3. Hyvinvoivat työntekijät

4. Yhdessä yhteentoimiva hyvinvointialue

2.1 Vahvat omaehtoiset ja ennaltaehkäisevät palvelut

2.2 Kestävä palvelurakenne vahvalla sosiaali- ja terveydenhuollon integraatiolla sekä hoito- ja palveluketjujen uudistamisella

2.3 Yhdenvertainen tarpeeseen perustuva palveluihin pääsy ja yhtenäiset toimintamallit sote-asetilla & perhekeskuksissa

2.4 Eheä ja monikanavainen palveluiden verkosto

2.5 Aika- ja paikkariippumattomat digitaaliset palvelut

2.6 Strategisesti hyödynnetty ja arvoperusteinen monituottajuus

Nostoja toimeenpano-ohjelmasta

2.2 d) Vammaispalvelut – kehitämme palvelurakennetta varhaisemman vaiheen suuntaan

- Monipuolistamme asumisen vaihtoehtoja ja hyödynnämme teknologiaa
- Koostamme tarvittavan tietopohjan ja määrittelemme sen perusteella tarkat tavoitetasot toimenpiteille

Ohjelman suunnittelulla ja toimeenpanolla on vahva riippuvuus myös muihin kehityskokonaisuuksiin

- 1) Digitaalisten kotiin vietävien palvelujen kehittäminen, kuten lääkärituki 24/7 ja kotisairaala
- 2) Palveluverkon kokonaiskehittäminen
- 3) Tuotantorakenteiden analyysit
- 4) Muu hankekehittäminen, kuten PirSote
- 5) Uuden vammaispalvelulain vaikutuksien huomioon ottaminen

Vammaisten asumispalvelujen toimintaympäristö on vahvassa murroksessa

1	Lainsäädäntö	→ Uudistuvan lainsäädännön myötä palvelutarjontaan tulee muutoksia sekä täysin uusia palveluja	→ • Asiakkaiden valinnanvapauden laajentuminen ja osallisuuden vahvistuminen • Uusia palveluja subjektiiviseksi oikeudeksi
2	Palvelutarve	→ Asumispalvelujen kysyntä kasvaa	→ • Ikääntyvien vanhempiensa kanssa asuvien kehitysvammaisten määrän kasvu • Ikääntyneiden asiakkaiden määrän kasvu
3	Asuntokanta	→ Asuntokanta on vanhentunutta, kohderyhmäkohtaista asumista vähän tarjolla	→ • Kehitysvammaisten asuntokannan vanhentuminen (ei täytä nykyasumisen standardeja) • Vaikeavammaisten mielenterveys- ja päihdeongelmien lisääntyminen
4	Kustannukset	→ Paine kustannuskasvun hillintään alijäämäisessä taloudessa	→ • Ostopalvelujen hinnankorotukset • Vaikeavammaisten asumispalveluissa oman tuotannon heikko osuus, yksityisillä toimijoilla neuvotteluvoima erityisen vaativien asumistarpeiden asiakkaiden asumisen järjestämisessä

Lainsäädännön muutokset vaikuttavat palvelujen kysyntään ja henkilöstön osaamistarpeisiin

Lainsäädännön keskeiset muutokset

Uusi vammaispalvelulaki yhteensovittaa vammaispalvelulain ja kehitysvammaisten erityishuoltolain yhdeksi laiksi

- Keskeisin muutos on lain 2§:ssä määritelty lain soveltamisala: vammaispalvelulaki ja kehitysvammaisten erityishuoltolaki yhteensovitetaan uudeksi vammaispalvelulaiksi - laki täydentää sosiaalihuoltoa koskevana yleislakina sovellettavaa sosiaalihuoltolakia
- Uuden lain soveltamisala on tarkennuksessa – aikaisemmin uuden lain soveltamisalaksi esitettiin, ettei esimerkiksi vaikeavammaisuutta enää edellytetä palvelujen saamiseksi, lisäksi ikääntymisrajaus poistuisi

Uuden lain tarkoituksena on laajentaa asiakkaiden valinnanvapautta ja osallisuutta

- Lain keskeisenä tarkoituksena on ollut **laajentaa asiakkaiden valinnanvapautta ja osallisuutta** sekä mahdollistaa väljemmillä kriteereillä vammaisten henkilöiden oikeus tarvitsemiinsa palveluihin
- Mikäli lain soveltamisala laajenee kuten esitetty, **palvelutarve kasvanee** useammassa kohdassa ikärajausten ja vaikeavammaisuustermin poistuessa
- Laissa on lisäksi **kolme uutta palvelua**, joiden vaikutusta palvelutarpeeseen on vielä vaikea arvioida

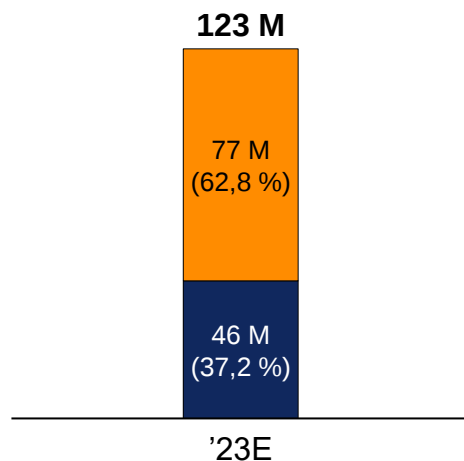
Hallitus valmistelee uuden vammaispalvelulain voimaantulon siirtämistä vuodelle 2025

- Hallitus on esittänyt uuden vammaispalvelulain voimaantuloa siirrettäväksi vuoden 2023 lokakuusta vuoden 2025 tammikuuhun
- Voimaantulon siirtämisellä tavoitellaan sitä, että lain soveltamisalaa on mahdollista tarkentaa erikseen annettavalla esityksellä ennen lain voimaantuloa

Palvelurakenteen keventämisen kautta on mahdollista saavuttaa tavoitteen mukainen kustannushyöty vammaisten asumispalveluissa

Vammaisten asumispalvelujen kustannusennuste on **~123 M€** vuodelle 2023, **ostopalvelut muodostavat ~63%** kustannuksista

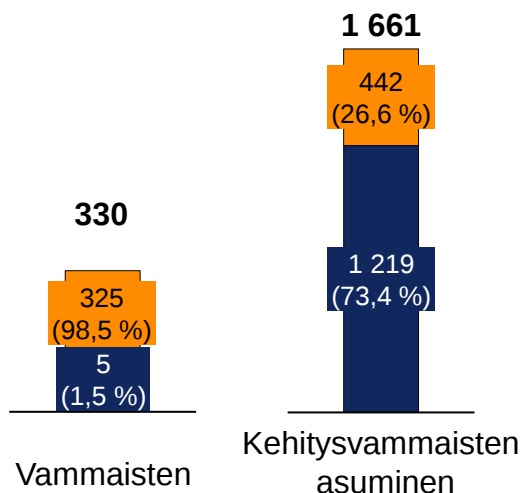
Vammaisten asumispalvelujen kustannusten ennuste 2023E, miljoonaa euroa

Ostopalvelu Oma tuotanto

Pääosa **vaikeavammaisten asumispaikoista tuotetaan ostopalveluna (~99%)** – kehitysvammaisten asumisessa vastaavasti **~27%** tuotetaan ostopalveluna

Asumispaikkojen jakautuminen omaan tuotantoon ja ostopalveluihin, asiakaspaikat

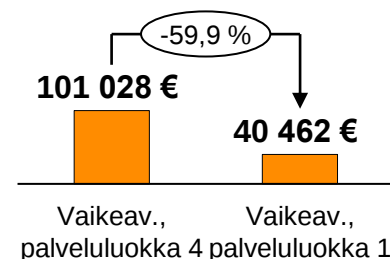
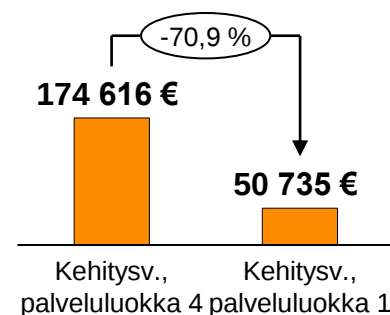
Ostopalvelut Oma tuotanto

Asumispalveluiden **2 % kustannushyötypotentialiaali** tarkoittaa **~2,5 M€** muutosta vammaisten asumisen vuosittaisen kustannuksiin – potentiaalinen saavuttamista voidaan lähestyä tarttumalla asiakaskohtaisten kustannuksien hillitsemiseen

Kustannushyötypotentialiaalin muodostuminen ympärivuorokautisessa asumispalveluissa, ostopalvelut

Asiakaskohtainen vuosikustannus (ka.)

Havainnollistava esimerkki

Esimerkki kustannushyötypotentialiaalin muodostamiseksi

- Kehitysvammaisten** asumisessa on mahdollista saavuttaa **~1,2 M€** kustannushyöty sillä, että 10 asiakkaan palvelut aloitetaan palveluluokalla 1 palveluluokan 4 sijasta
- Vaikeavammaisten** asumisessa on mahdollista saavuttaa **~0,9 M€** kustannushyöty sillä, että 15 asiakkaan palvelut aloitetaan palveluluokalla 1 palveluluokan 4 sijasta

Vammaisten asumispalveluiden kustannushyötypotentialiaali on laskettu eri palveluluokkien hinnan erotuksena. Vammaisten asumisen volyymit eivät välttämättä ole suuret, sen sijaan asiakaskohtaiset kustannukset voivat olla. **Yksittäisen asiakkaan palvelupäätöksellä voi siten olla merkittäviä vaikutuksia kustannuksien kehittymiseen.** Mikäli asiakkaan tilanne sallii, voidaan soveltuvien asiakkaiden osalta myöntää palvelupäätökset ensin kevyemmälle tuen tarpeelle ja kasvattaa, mikäli asiakkaan tarpeen tunnustetaan muuttuneen. **Huom. Ei soveltu kaikille asiakkaille.**

Periaatteet ja tavoitteet

Millaiset ovat vammaisten asumispalvelujen kehittämisen periaatteet ja millaisia tavoitteita kehittämiselle on tunnistettu?

Vammaisten asumispalveluiden verkoston kehittämisen keskeisimmät periaatteet

Palvelukohtaiset palveluiden verkoston kehittämisen periaatteet	
#	Periaate
1	Ikäihmisten ja vammaisten palveluissa painopistettä siirretään raskaammista palveluista kohti kevyempiä palveluja, esimerkiksi laitosmaisista palveluista kodinomaisempiin ja kuntouttaviin palveluihin
2	Ikääntyneiden ja vammaisten palveluissa vahvistetaan matalan kynnyksen palveluita, esimerkiksi Lähitori. Asiakkaiden ohjausta palveluihin toteutetaan huomioiden ensisijaisina kaikille kansalaisille avoimet palvelut ja tämän jälkeen muut järjestämisvastuulle kuuluvat palvelut
3	Kotona asumista tuetaan kotiin vietävillä palveluilla hyödyntäen täysimääräisesti moniammatillisen yhteistyön, konsultaatioiden, asiakasohjauksen sekä digitaalisten palvelujen mahdollisuudet
4	Yhteisöllistä asumista lisätään, laitoshoidossa asumisesta siirrytään kodinomaisempiin ja kuntouttaviin palveluihin sekä digitaalisten palvelujen mahdollisuudet asumispalveluissa hyödynnetään täysimääräisesti
5	Ympäri vuorokautista palveluasumista tarjotaan oikea-aikaisesti ja väestön palvelutarpeen määrän muutokset ennakoitua
6	Monituottajuutta hyödynnetään tarkoituksenmukaisesti ja dynaamisesti

Vammaisten asumispalvelujen kehittämisen rakenne ja tavoitteet

Ydintavoite	Toiminnallisesti ja taloudellisesti kestävä palvelurakenne, jossa asiakas saa tarpeen mukaiset palvelut oikea aikaisesti				
Kehitysalueet	1. Kokonaiskuvan muodostaminen vammaisten asumispalveluista	2. Palvelurakenteen keventäminen	3. Palvelu- ja tuotantorakenteiden selkeyttäminen ja uudistaminen kokonaistaloudellisesta näkökulmasta	4. Toimitilojen saattaminen viranomais-määräysten mukaiseksi	5. Palveluverkon kehittäminen eri palvelukokonaisuudet huomioiden
Alustavat osatavoitteet	1.1 Vammaisten asumispalvelujen tietotarpeiden tunnistaminen ja tietopohjan kehittäminen 1.2 Tiedon hyödyntämisen toimintamalli johtamisen tueksi	2.1 Eri vaihtoehtojen kartoittaminen palvelurakenteen keventämiseksi 2.2 Kevyempien asumisen muotojen, esim. tuetun asumisen lisääminen 2.3 Digiratkaisujen arviointi ja käyttöönotto eri palvelu-kokonaisuuksissa	3.1 Tuotantotapa-analyysin toteuttaminen asumispalveluista ja rakenteen uudistaminen 3.2 Ostopalvelujen tuottajien sopimusten läpikäynti ja arviointi 3.3 Asiakasohjauksen prosessien selkeyttäminen ja/tai yhdenmukaistaminen 3.4 Hyvinvointialueen keskeisten yhdyspintojen yhteistyökäytännöistä sopiminen (sis. maankäytölliset asiat)	4.1 Puutteellisten tilojen uusiminen ja jatkosuunnitelmien hyväksyminen 4.2 Väistötilojen käytön organisointi	5.1 Keskeisten palvelu-kokonaisuuksien tunnistaminen 5.2 Palveluverkon suunnittelu keskeiset palvelukokonaisuudet huomioiden 5.3 Operatiivisen suunnitelman laatiminen muutosten jalkauttamiseksi

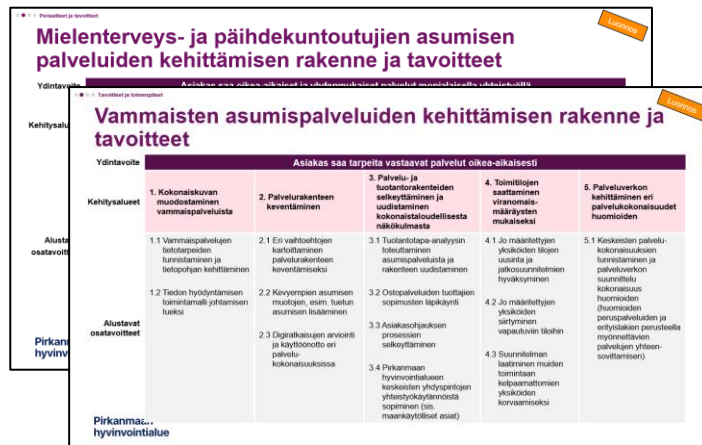
Toimeenpano

Vastuut, aikataulu ja seuranta

Erityisryhmien asumisen tavoitteiden hyväksymisen jälkeen laaditaan kehittämisen toimeenpanosuunnitelma

Toimeenpanosuunnitelman laatiminen

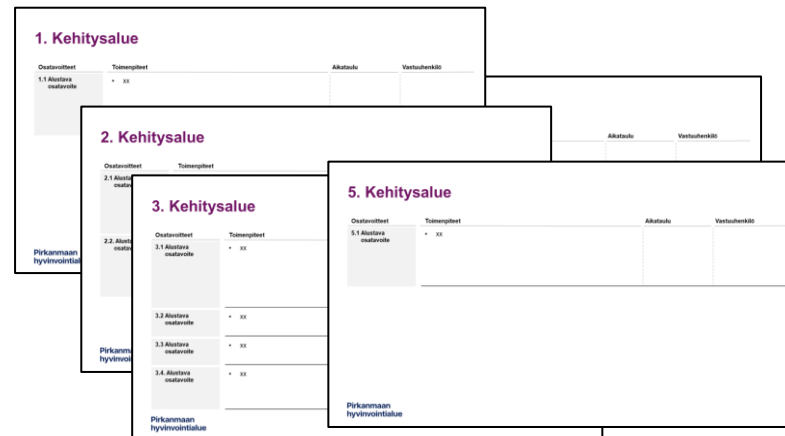
1. Kehittämisen tavoitteiden ja osatavoitteiden tunnistaminen

*Kun määritettyjen erityisryhmien
asumisen tavoitteet /
kehittämiskäytännöt on hyväksytty..*

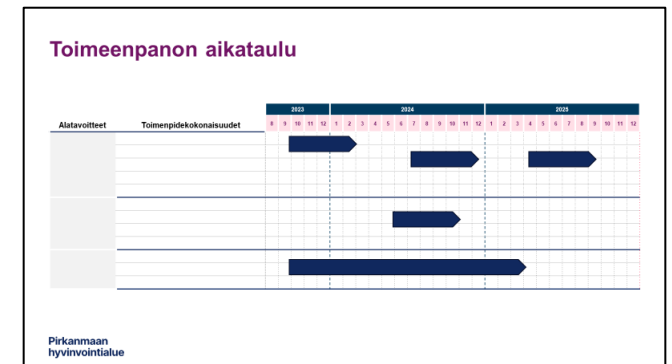
Pirkanmaan hyvinvointialue

2. Osa-aluekohtaisten vastuuhenkilöiden nimeäminen, sekä kehittämistoimenpiteiden määrittely

.. voidaan kehittämiskokonaisuuksiin määrittää vastuuhenkilöt. Vastuuhenkilöt yhdessä suunnittelutiimien kanssa määrittävät kehittämiselle tarkemmat kehitystoimenpiteet.

3. Kehittämistiekartan muodostaminen toimenpidekokonaisuuksille

Kehittämistyö aikataulutetaan siten, että se on realistinen ja osallistujien hyväksymä.

Pirkanmaan hyvinvointialueen vammaisten asumispalvelujen nykytila

Vammaisten asumispalveluissa palvelutarve on kasvussa ja palvelutuotantorakenteisiin toivotaan muutoksia

Nykytila – Palvelutarve	Nykytila - Palvelutuotanto	
Vammaisten asumispalveluissa palvelutarve ja –kysyntä on kasvussa	Kehitysvammaisten asumisessa keskeisenä oman tuotannon asuntokannan uudistaminen	Vaikeavammaisten asumispalvelut tuotetaan pääosin ostopalveluna – tunnistettu tarve oman tuotannon osuuden kasvattamiselle
- Kehitysvammaisten asumispalvelujen kysyntää kasvattavat lähivuosina ikääntyvät (yli 50v.) vanhempiensa kanssa asuvat, sekä aikuisiän kynnyksellä olevat kehitysvammaiset - Viime vuosina väestön kasvu on vain hivenen kasvattanut asumispalvelujen kysyntää - Uudistuvan vammaispalvelulainsäädännön vaikutuksia palvelujen kysyntään ei vielä täysin tiedetä – nykyisessä lakiesityksessä ikääntymisrajan poiston voidaan arvioida lisäävän vammaisten asumispalvelujen kysyntään - Pirkanmaalla on muuhun Suomeen verraten vähemmän kehitysvammaisten kevyempiä asumisen muotoja tarjolla	- Omassa tuotannossa on tällä hetkellä 41 ja ostopalveluissa 36 asumisyksikköä - Oman tuotannon asuntokanta on melko vanhentunutta eikä täytä nykyasumisen standardeja - Toimintaan kelpaamattomia (toiminnallinen ja tekninen arvio) yksiköitä on tunnistettu palveluverkkoon tällä hetkellä 17 kappaletta - Pirkanmaan hyvinvointialueen ulkopuolella sijaitsee 21 yksikköä, joissa yli 40 asiakasta - Kehitysvammaisten asumisyksiköitä on melko tasaisesti - Palvelutarpeen kapasiteetin lisäämiseksi on Pirkanmaan eri kunnissa valmisteilla 8 hanketta - Tällä hetkellä asumisen piirissä on 1196 hlöä eri asumisen muodoissa – laitoshoidossa tällä hetkellä 74 asukasta. Laitoshoidon asukkaita on sijoitettuna myös muille hyvinvointialueille	- Omassa tuotannossa on tällä hetkellä 1¹, ostopalveluissa 15 ja hyvinvointialueen ulkopuolella yli 10 asumisyksikköä – tunnistettu tarve oman tuotannon osuuden kasvattamiselle - Palveluverkko on keskittynyt Tampereelle ja sen seutukuntiin - Asuntokanta on teknisesti ja toiminnallisesti hyvässä kunnossa, eikä ole poistuvia yksiköitä - Palveluiden verkko on tarkoituksensa mukainen, vaikkakin ostopalvelupainotteinen - Jonoja ei ole, sillä palvelutarve syntyy monesti henkilön vammautumisen johdosta - Asumisessa on vireillä yksi uusi asumisyksikkö-hanke: Hatanpää, Tampere - Tällä hetkellä asumisen piirissä on 366 hlöä eri asumisen muodoissa, joista pääosa on sijoitettuna ostopalveluihin yksiköihin